

LEERPLAN

DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

Domein: Muziek

3^e graad

Studierichting: Alle studierichtingen

Optie(s): Alle opties binnen de studierichting

Vak(ken): Alle vakken binnen de studierichting

Leerplannummer: **GO!-DKO-2022-009**

*Dit leerplan werd voorlopig goedgekeurd op 28 april 2022 door de
inspectie met inspectienummer 2018/1520/1/V26 en gaat in
vanaf 1 september 2022*

Pedagogische begeleidingsdienst
Huis van het GO!
Willebroekkaai 36
1000 Brussel

Inhoud

1. Doelgroep – beginsituatie	3
2. Visie op de opleiding	4
2.1. Algemeen	4
2.2. Decretale verwijzing en gehanteerde referentiekaders	5
2.3. Organisatie van de lestijden	5
3. Systematiek	6
3.1. De zes kerncompetenties van het kunstenaarschap	6
3.2. Beheersingsniveau	6
3.3. Cultuur in de Spiegel	9
4. Context – autonomie – verantwoordelijkheid	10
5. Leeswijzer leerplandoelen	11
6. Leerplandoelen	12
7. Minimale materiële vereisten	33
8. Bijlage: concordantietabel	35

1. Doelgroep – beginsituatie

Het deeltijds kunstonderwijs (DKO), als niet-leerplichtige vorm van onderwijs in de kunsten, richt zich tot een bijzonder brede waaier van belangstellenden: verschillende achtergronden en interesses, verschillende persoonlijke doelen, grote verscheidenheid in leeftijd en (artistieke) rijpheid en dit alles in een context van gedreven vrijwilligheid. De wens om zich persoonlijk en artistiek te ontplooien én zichzelf te ontdekken binnen een formeel leerproces is het punt van overeenkomst tussen alle leerlingen.

In functie van het eigen profiel kiezen leerlingen voor een langlopende (ingebed in een structuur van vier graden) of kortlopende (niet gebonden aan een bepaalde graad) opleiding binnen één van de vier artistieke domeinen (beeldende en audiovisuele kunsten, dans, woordkunst-drama en muziek).

Onderliggend leerplan geldt voor de **3e graad binnen alle langlopende studierichtingen in het artistieke domein muziek**. Het tegemoetkomen aan zowel de veelzijdigheid van de leerlingenpopulatie als de verscheidenheid van mogelijkheden voor de academie om haar 3e graad binnen het artistieke domein muziek in te richten kan maar slagen zo de instelling alle kansen tot differentiatie krijgt. Dit is ook de reden waarom onderliggend leerplan (o.a. in functie van deze verscheidenheid) zeer breed geconcipieerd werd en niet gebonden is aan specifieke opties, vakken of organisatiemodellen.

2. Visie op de opleiding

2.1. Algemeen

De academie heeft ook in de 21^e eeuw de maatschappelijke taak om kwaliteitsvol onderwijs te organiseren en aan te bieden. Kwaliteit binnen het (kunst)onderwijs heeft o.a. te maken met het ontwikkelen van elk talent, het vormen van de totale persoonlijkheid, het aanbieden van sleutels tot actief burgerschap en het ontwikkelen van een krachtige en stimulerende leeromgeving die het voorgaande mogelijk maakt. Het DKO richt zich per definitie, maar zeker niet uitsluitend, op de kunstzinnige/expressieve component van deze brede persoonlijkheidsvorming. Het aanboren, stimulerend ontwikkelen en borgen van de artistieke en expressieve mogelijkheden van leerlingen én het bijbrengen van de nodige technische en inhoudelijke kennis maakt de kern uit van de onderwijsopdracht van het DKO.

De centrale objectieven zijn:

- de leerlingen op een bepaald creatief/artistiek niveau tillen, zodat dit hun persoonlijkheid kan ondersteunen en verbreden;
- een aanvullende basis geven aan het leerplichtonderwijs om, waar gewenst, hetzij hogere (artistieke) studies aan te vatten of verder te verdiepen, hetzij voor te bereiden op de uitstroom naar het culturele veld of de arbeidsmarkt;
- een bijdrage leveren in het groeien naar actief burgerschap.

Het DKO vervult een voorname maatschappelijke opdracht: kunst en cultuur zijn een dragend element in de identiteitsontwikkeling van individuen, gemeenschappen of sociale groepen. De 21^e-eeuwse wereld is een caleidoscoop van sociale en culturele verscheidenheid en de doelgroepen tot dewelke het DKO zich richt, dienen hier een weerspiegeling van te zijn. M.a.w. behalve de onderscheiden persoonlijke ambities (kunstbeoefening in de vrije tijd, doorstroom naar hoger kunstonderwijs, uitstroom naar de arbeidsmarkt) dient het DKO zich blijvend en actief dienen te richten tot diverse sociale en culturele groepen, ook deze die niet beschikken over een groot en/of westers cultureel kapitaal.

Het artistiek/expressief leren grijpt in het DKO plaats in een formele context met zijn eigen karakter en wetmatigheden. Het is duidelijk dat dit artistiek/expressief leren niet beperkt blijft tot het formele kader van het DKO, maar dat het zoeken naar aansluiting bij andere onderwijsvormen (al dan niet leerplichtig) bijzondere kansen kan bieden om het leerproces te vervolledigen.

De grondwettelijke vrijheid van onderwijs laat toe dat schoolbesturen autonoom een visie ontwikkelen over de organisatie en inhoud van het DKO volgens hun eigen artistieke en pedagogische inzichten. De regelgever vraagt dat elk schoolbestuur die vrijheid ook expliciet opneemt. Een eigen artistiek-pedagogisch project (APP) waarin het schoolbestuur zijn visie expliciteert, maakt duidelijk aan leerlingen, ouders en het ruimere culturele veld waar de academie voor staat. Het voorliggende leerplan heeft doelbewust een open karakter zodat de academie haar eigen APP kan hanteren, expliciteren en richten naar het *Pedagogisch project van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap* (PPGO!)¹ bij de realisatie van de leerplandoelen. In het *GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap* is dit PPGO! het basisdocument waarin de grondbeginselen, de waarden en de algemene doelstellingen van het *GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap* zijn opgenomen. Het is een richtingwijzer en referentiekader om lerenden te begeleiden in hun persoonlijke ontplooiing enerzijds en in hun ontwikkeling naar samenleven in diversiteit en harmonie anderzijds. Het PPGO! biedt daarmee niet alleen een basis voor kwaliteitsvol

---

¹ [Pedagogisch project GO! \(PPGO!\)](#). Zie ook [Visietekst Gepersonaliseerd Samen Leren](#).

onderwijs en opvang, maar het is ook een ruimer maatschappelijk project omdat het door een brede vorming van de gehele persoonlijkheid bijdraagt aan het samenleven.

2.2. Decretale verwijzing en gehanteerde referentiekaders

Dit leerplan is gebaseerd op de basiscompetenties voor de derde graad van de langlopende studierichtingen van het domein muziek (Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de einddoelen in het deeltijds kunstonderwijs, B.S. 11/06/2018)

2.3. Organisatie van de lestijden

Om maximaal te kunnen tegemoetkomen aan de leervraag van de zeer verscheiden leerlingenpopulatie krijgt de academie de vrijheid om zelf –binnen de door de overheid vastgelegde klijtlijnen– de vakken te kiezen en het leerplan te implementeren via het gekozen vakkenpakket. De totale som van leerplandoelen over de vakken heen moet vanzelfsprekend passen binnen de door de overheid bepaalde einddoelen. De einddoelen zijn in onderliggend leerplan vertaald naar leerplandoelen. Het is de bevoegdheid van de academie, om in een overeenstemming met haar profiel en haar *Artistiek Pedagogisch Project (APP)*, al dan niet bepaalde vakken te organiseren. Academies die dat wensen, kunnen leerlingen zelf een keuzemenu aanbieden binnen de vooropgestelde klijtlijnen. Het is aan de academie om bij het gebruik van vooropgestelde en/of keuzevakken hieraan een duidelijke visiegerichtheid te koppelen met het daarbij horende vooraf vastgelegd en geregistreerd evaluatiebeleid.

De leerplandoelen zijn geformuleerd op het niveau van de totale duur van de graad. M.a.w.: zij dienen in hun totaliteit gerealiseerd te zijn op het einde hiervan. Hierdoor heeft de academie de pedagogische vrijheid om de wijze van de opbouw en de verwerving van de doelen zelf te bepalen, binnen de tijdshorizon van de graad.

De leraar –als teamspeler– zal in overleg met de vakgroep zelf bepalen hoe de spreiding van de onderdelen gebeurt. Volgende factoren kunnen de keuze mee helpen bepalen: samenhang binnen het vak, de relatie tot het aanbod van vakken binnen de opleiding, moeilijkheidsgraad van de leerinhouden, interesse van de leerlingen, deskundigheid van de leraar, gebeurtenissen in de actualiteit, relatie met vakdoorbrekende activiteiten in de academie, alternatieve leercontext ... Het behoort tot zijn pedagogische vrijheid om de leerlijnen op analytische (van geheel naar afzonderlijke delen), synthetische (van afzonderlijke delen naar geheel), inductieve (van concreet naar algemeen), deductieve (van algemeen naar concreet), genetische (overeenkomstig de ontwikkeling) of gecombineerde wijze aan te bieden.

Men kan individueel afwijken van de reguliere organisatie van de opleiding en dit op basis van de geldende regelgeving voor o.a.:

- alternatieve leercontext (op individuele basis);
- leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

3. Systematiek

3.1. De zes kerncompetenties van het kunstenaarschap

Onderwijs dat leerlingen voorbereidt op de 21e eeuw is per definitie competentiegericht onderwijs, d.w.z. een versmelting van en wederzijdse beïnvloeding van kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes die toelaten het geleerde en verworvene in authentieke situaties zelfstandig in te zetten. Het werken aan competenties maakt het onderwijs doelgericht en resulteert in meetbare leerresultaten. In artistiek onderwijs zijn objectief meetbare leerresultaten vanzelfsprekend moeilijk(er) te bepalen. Daarom formuleren we artistieke competenties voldoende open.

De door de overheid vastgelegde einddoelen die in het DKO dienen verworven te worden, zijn geformuleerd voor een bepaalde context met afgebakende verantwoordelijkheid en autonomie (zie later). Zij zijn geordend in zes samenhangende sets van competenties. Elk van deze sets geeft een beeld van één van de kerncompetenties (de zgn. 'rollen') die eigen zijn aan het kunstenaarschap:

- **individuele gedrevenheid tonen:** de leerling vertrouwt op eigen expressiemogelijkheden en wil zijn/haar creatieve resultaten tonen;
- **creëren en (drang tot) innoveren:** de leerling komt actief en uit zichzelf met artistieke vormgevingen, benaderingen en inzichten;
- **vakdeskundigheid inzetten:** de leerling zet verworven kunstvormspecifieke kwaliteiten in bij het gebruik van een artistieke uitdrukkingsvorm;
- **onderzoeken:** de leerling analyseert, reflecteert en communiceert over proces en product;
- **relaties bouwen en samenwerken:** de leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van het gemeenschappelijk artistiek doel of project;
- **presenteren:** de leerling toont proces en/of product aan een publiek.

Er is geen hiërarchische ordening tussen de zes kerncompetenties: zij zijn evenwaardig en komen gelijkwaardig aan bod. Van belang is dat zij vanaf de start het leerproces sturen en stap voor stap tot ontwikkeling gebracht worden, geleidelijk en gelijkmatig. De kerncompetenties grijpen als tandwielen in mekaar: het ene wiel kan niet sneller draaien dan het andere, haperingen in het ene wiel hebben een invloed op het andere.

Voor de 1^e, 2^e en 3^e graad legde de overheid basiscompetenties vast. De basiscompetenties geven aan welke kennis, vaardigheden en attitudes een leerling geïntegreerd moet inzetten voor maatschappelijke activiteiten. Zij zijn geordend volgens de zes kerncompetenties van het kunstenaarschap². Ook de specifieke eindtermen in de 4^e graad doorstroom zijn op deze wijze geordend³. De einddoelen voor de beroepskwalificerende studierichtingen in de 4^e graad volgen een ander ordeningskader⁴, maar worden in de leerplannen van het *GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap* eveneens binnen hetzelfde raamwerk van kerncompetenties geoperationaliseerd.

3.2. Beheersingsniveau

Als ordeningsmodel zijn de zes dimensies vrij statisch: zij verwijzen niet naar (ontwikkeling van) beheersingsniveaus en zijn uiteindelijk slechts de beschrijving van een te bereiken eindpunt. De weg naar dit eindpunt is in het DKO langdurig en bijzonder individueel. Een belangrijk hulpmiddel om dit ordeningsmodel te dynamiseren is het beschrijven van beheersingsniveaus. Het aangeven van het niveau op hetwelke een leerdoel bereikt dient te worden biedt niet alleen de mogelijkheid om klare en heldere

---

² Zie <http://www.onderwijsdoelen.be>

³ *Ibid.*

⁴ Zie https://app.akov.be/pls/pakov/f?p=VLAAMSE_KWALIFICATIESTRUCTUUR:KWALIFICATIEDATABANK

leerlijnen uit te zetten, maar biedt ook een gemeenschappelijke taal voor leraren. Er kunnen drie dimensies voor het creatief en artistiek handelen onderscheiden worden:

- cognitief: kennis- en cognitieve processen
- psychomotorisch: ontwikkeling van vaardigheden
- affectief: attitudes, motivering, interesses, voorkeuren, overtuiging, meningen, waarden en gevoelens

Voor de beschrijving van deze beheersingsniveaus zijn de leertaxonomieën van Bloom⁵ (cognitief), Dave⁶ (psychomotorisch) en Krathwohl, Bloom & Masia⁷ (affectief) algemeen aanvaard en ook in het kunstonderwijs toepasbaar.

In de praktijk omvat elke vorm van creatief of artistiek handelen vanzelfsprekend elementen van het cognitieve, het affectieve en het psychomotorische. In een onderwijssituatie zullen leraren zich wisselend concentreren op de cognitieve, affectieve of psychomotorische dimensie of op een combinatie hiervan (in functie van de te bereiken basiscompetenties en het niveau ervan). In het leerplan wordt hieraan tegemoetgekomen: per leerplandoel wordt aangegeven wat het te bereiken beheersingsniveau is voor de meest prominente dimensies (cognitief en/of psychomotorisch en/of affectief). Deze beheersingsniveaus dienen ook gekoppeld te worden aan de opgegeven context, graad van autonomie en verantwoordelijkheid. De combinatie van duidelijke beheersingsniveaus én welomschreven context, graad van autonomie en verantwoordelijkheid laat toe om over de leerplannen heen leerlijnen uit te zetten.

Wanneer voor een dimensie geen beheersingsniveau wordt aangegeven, impliceert dit vanzelfsprekend geenszins dat deze component niet van belang zou zijn. Bovendien zijn de aangegeven beheersingsniveaus te lezen als een minimum en is er ruimte om via differentiatie (waar mogelijk) naar meer te streven.

---

⁵ Anderson, L. W.; D. R. Krathwohl e.a. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Allyn & Bacon. Boston (Massachusetts.) (Pearson Education Group).

⁶ Dave, R.H. (1970). "Psychomotor levels" in: *Developing and Writing Behavioral Objectives* (R.J. Armstrong, ed.). Educational Innovators Press. Tucson (Arizona). Pagg. 20-21.

⁷ Krathwohl, D.R.; B. S. Bloom & B. B. Masia (1964). *Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals. Handbook II: Affective domain*. Allyn & Bacon. Boston (Massachusetts.) (Pearson Education Group).

Naar een artistieke context vertaald kunnen de beheersingsniveaus als volgt omschreven worden:

COGNITIEVE TAXONOMIE (Bloom, 2001)⁸:

1.	onthouden	<i>de relevante kennis die uit een artistieke object of proces afleidbaar is, uit het geheugen kunnen ophalen en weergeven (kennis)</i>
2.	begrijpen	<i>de betekenis van informatie die uit een artistiek object of proces afleidbaar is, begrijpen en kunnen toelichten (kennis toepassen)</i>
3.	toepassen	<i>de informatie die uit een artistiek object of proces afleidbaar is in een nieuwe situatie kunnen gebruiken om een (creatief of artistiek) probleem op te lossen (toepassen)</i>
4.	analyseren	<i>de informatie die uit artistieke objecten of processen afleidbaar is, kunnen onderscheiden in delen, in relatie tot elkaar en tot een geheel (toepassen met inzicht)</i>
5.	evalueren	<i>de informatie die uit artistieke objecten of processen afleidbaar is, kunnen beoordelen en artistieke besluiten kunnen nemen op grond van criteria en standaarden (inzicht)</i>
6.	creëren	<i>de informatie die uit artistieke objecten of processen afleidbaar is, artistiek kunnen samenvoegen tot iets nieuws (inzicht wendbaar toepassen)</i>

PSYCHOMOTORISCHE TAXONOMIE (Dave, 1970)

1.	imiteren	<i>een creatieve of artistieke vaardigheid observeren en die proberen na te doen waarbij geaccepteerd wordt dat het resultaat nog niet goed is</i>
2.	oefenen	<i>verbeteren van de creatieve of artistieke vaardigheid door lessen te volgen, instructies te krijgen of door er over te lezen en te oefenen</i>
3.	verfijnen	<i>verfijnen van de creatieve of artistieke vaardigheid totdat deze zelfstandig op een hoog niveau kan worden uitgevoerd en worden gedemonstreerd aan anderen</i>
4.	combineren	<i>toevoegen van nieuwe creatieve of artistieke vaardigheden en/of nieuwe aspecten waardoor iets nieuws en eigens wordt verkregen</i>
5.	automatiseren	<i>doorontwikkelen van de creatieve of artistieke vaardigheden waardoor deze geheel geautomatiseerd worden, onbewust plaats vinden, wat ruimte geeft voor nieuwe creatieve of artistieke ontwikkelingen</i>

⁸ De duiding van de werkwoorden die de verschillende beheersingsniveaus beschrijven, zijn een hertaling naar een artistieke leercontext van de oorspronkelijke omschrijvingen.

AFFECTIEVE TAXONOMIE (Krathwohl, Bloom & Masia, 1964)

1.	ontvangen	<i>openstaan voor de creatieve/artistieke activiteiten en keuzes van anderen; luisteren, passief opnemen</i>
2.	reageren	<i>reageren op de omgeving en omringende creatieve/artistieke activiteiten en keuzes van anderen; deelnemen, interesse tonen in creatieve/artisiteke activiteiten en keuzes</i>
3.	waarderen	<i>accepteren van artistieke waarden, keuzes en opvattingen; ontwikkelen van eigen voorkeuren dienaangaande en uiting geven daaraan</i>
4.	organiseren	<i>conceptualiseren van artistieke waarden, keuzes en opvattingen en deze verbinden met de persoonlijke artistieke waarden, keuzes en opvattingen tot een harmonisch geheel</i>
5.	karacteriseren	<i>karacteriseren en internaliseren van artistieke waarden, keuzes en opvattingen en in harmonie brengen met eigen artistieke waarden, keuzes en opvattingen, wat leidt tot consistent en authentiek creatief gedrag</i>

3.3. Cultuur in de Spiegel

In dit leerplan wordt er voor gekozen om het model van de vier culturele basisvaardigheden: *waarnemen*, *verbeelden*, *conceptualiseren* en *analyseren*, te hanteren om leerplandoelen bijkomend te situeren en de lerenden te ondersteunen in hun groei naar een eigen culturele en artistieke identiteit. Culturele basisvaardigheden zijn begrippen die ontwikkeld werden binnen *Cultuur in de Spiegel*⁹, het kunst- en cultuureducatieve raamwerk dat in Vlaanderen richtinggevend is,

Ook het ordeningskader van de culturele basisvaardigheden volgt het tandwielmodel: de vier basisvaardigheden zijn gelijkwaardig en gelijktijdig te behandelen en ook hier heeft het draaien van het ene tandwiel invloed op het draaien van alle andere tandwielen. Er is evenwel een verschil in abstraheringsniveau tussen de verschillende culturele basisvaardigheden:

Dit model laat toe in te spelen op de individuele vorderingen en leerstatus, -stijl en -interesse van de leerling. Bovendien kan ook op meta-niveau beter gedifferentieerd worden: doorheen de schoolloopbaan zal het palet van culturele basisvaardigheden dat de leerling beheerst en gericht inzet steeds breder worden.

Een kernbegrip in het *Cultuur in de Spiegel*-raamwerk is culturele reflectie door middel van de culturele basisvaardigheden. Het stilstaan bij de eigen cultuur en deze van anderen laat toe zichzelf als cultureel wezen beter te leren kennen en begrijpen én het cultureel bewustzijn te verruimen ter ondersteuning van het samen leren samenleven. Op deze wijze levert ook het deeltijds kunstonderwijs van het *GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap* een belangrijke bijdrage tot actief burgerschap door respect, oprechtheid, gelijkwaardigheid, openheid, engagement en betrokkenheid, zoals uitgedrukt in het PPGO! Leerplandoelen die in het bijzonder betrekking hebben op deze culturele reflectie of hiervoor kansen scheppen, worden als dusdanig aangegeven.

⁹ Zie o.a. [Cultuurkuur - Cultuur in de Spiegel](#) voor meer informatie.

4. Context – autonomie – verantwoordelijkheid

Context, autonomie en verantwoordelijkheid omvatten:

- *omgevingscontext*: de omstandigheden waarin kennis en vaardigheden moeten worden gebruikt (vbb. steeds wisselende gevingen, werken onder tijdsdruk, weinig structuur in de opdrachten ...);
- *handelingscontext*: aspecten zoals werken met mensen of met machines, werken met breekbare of kostbare producten ...;
- *autonomie*: de mogelijkheid zelf beslissingen te nemen, de mate van onafhankelijkheid;
- *verantwoordelijkheid*: de verplichting om te zorgen dat zaken goed verlopen én de bereidheid om daar rekenschap van te geven.

Voor de langlopende studierichtingen van het artistieke domein muziek voor de derde graad:

- een minder vertrouwde omgeving;
- een gestructureerde context met toenemende zelfstandigheid;
- (be)geleid en geïnspireerd door de leerkracht.

5. Leeswijzer leerplandoelen

De leerplandoelen, als operationalisering van de basiscompetenties dienen gerealiseerd te worden en zijn geordend volgens het model van de zes dimensies ('rollen') die eigen zijn aan het kunstenaarschap: individuele gedrevenheid tonen – creëren en (drang tot) innoveren – vakdeskundigheid inzetten – onderzoeken – relaties bouwen en samenwerken – presenteren. Evenwel: de inhoudelijke breedte van elk van deze 'rollen' en de veelheid aan leerplandoelen die uit de basiscompetenties afleidbaar zijn, laten toe om binnen de 'rollen' bijkomend te clusteren:

individuele gedrevenheid tonen	1.1 betrokken zijn
	1.2 zelfbewust zijn, mogelijkheden en voorkeuren inschatten
creëren en (drang tot) innoveren	2.1 waarnemen
	2.2 conceptualiseren en creëren
vakdeskundigheid inzetten	3.1 vakmanschap ontdekken en ontwikkelen
	3.2 artistiek handelen en zijn
	3.3 veilig handelen
onderzoeken	4.1 verkennen, observeren en reflecteren
	4.2 contextualiseren
relaties bouwen en samenwerken	5.1 interageren
	5.2 coördineren en begeleiden
presenteren	6.1 vertolken en verspreiden

Binnen de ordening van 'rol' en cluster wordt voor elk leerplandoel hetzelfde formaat gehanteerd:

- Nummer van het leerplandoel en eigenlijke doelzin (in vetdruk);
- Verwijzing naar de basiscompetenties waar het leerplandoel een operationalisering van is (tussen rechte haakjes en in cursiefdruk);
- Gekleurde labels die het beheersingsniveau en culturele basisvaardigheid aangeven:
  - (1) het **cognitief**, **psychomotorisch** of **affectief** beheersingsniveau: de tekst op het label beschrijft het niveau (zie boven, 3.2 *Beheersingsniveau*), geen tekst op het label impliceert geen uitspraak;
  - (2) de band met *Cultuur in de Spiegel*: de tekst op het label benoemt de culturele basisvaardigheid waartoe het leerplandoel overwegend behoort (zie boven, 3.3 *Cultuur in de Spiegel*), geen tekst op het label impliceert geen uitspraak. Het procesmatige of uitgesproken reflectieve karakter van een leerplandoel wordt via een apart label aangegeven, resp.:

en

6. Leerplandoelen

Kerncompetentie 1: Individuele gedrevenheid tonen (DE UNIEKE IK)	
De leerling verkent artistieke uitdrukkingvormen in hun mogelijkheden door ze te ontleden, te onderzoeken, te benoemen en te bespreken. Deze verkenning vertrekt vanuit de eigen wil, eigen belangstelling en behoefte.	
LEERPLANDOELSTELLINGEN	
De leerling ...	
Pijler 1.1 – Betrokken zijn	
1	<p>stelt zich nieuwsgierig op voor de werkelijkheid</p> <p>[BC 2.1 Leerlingen breiden de eigen waarnemings-, belevings- en verbeeldingswereld uit met het oog op de ontwikkeling van een eigen artistieke persoonlijkheid]</p> <div> <div></div> <div></div> <div>waarderen</div> <div>waarnemen</div> </div>
2	<p>gaat gedreven en onderzoekend aan de slag met nieuwe input (waarnemingen, indrukken, ervaringen) en informatie</p> <p>[BC 2.1 Leerlingen breiden de eigen waarnemings-, belevings- en verbeeldingswereld uit met het oog op de ontwikkeling van een eigen artistieke persoonlijkheid]</p> <div> <div></div> <div></div> <div>waarderen</div> <div>waarnemen</div> </div>
3	<p>toont de wil om op persoonlijke wijze creatief/artistiek te handelen</p> <p>[BC 2.2 Leerlingen drukken zich authentiek uit in de uitdrukkingvorm]</p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div>waarderen</div> <div></div> </div>

4	neemt actief en gemotiveerd deel aan het klasgebeuren <i>[BC 2.2 Leerlingen drukken zich authentiek uit in de uitdrukingsvorm]</i>			waarden	
Pijler 1.2 - Zelfbewust zijn, mogelijkheden en voorkeuren inschatten					
5	toont vertrouwen in het eigen kunnen <i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i>			waarden	
6	toont de eigen mogelijkheden en sterktes bij het artistiek handelen <i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i>	toepassen		waarden	verbeelden
7	bepaalt ambitieuze, maar realistische doelen die verband houden met persoonlijke voorkeur <i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.4 Leerlingen stellen zich ambitieuze, maar realistische doelen die verband houden met persoonlijke voorkeur]</i>	toepassen			analyseren
8	bepaalt ambitieuze, maar realistische doelen in functie van de mogelijkheden binnen de gegeven context <i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.4 Leerlingen stellen zich ambitieuze, maar realistische doelen die verband houden met persoonlijke voorkeur]</i>	toepassen			analyseren

9	<p>plant een eigen efficiënt leer-, oefen- en werkproces en past het toe</p> <p><i>[BC 2.5 Leerlingen plannen een eigen efficiënt leer-, oefen- en werkproces dat afgestemd is op het eindresultaat]</i></p> <div><div>toepassen</div><div></div><div></div><div>analyseren</div></div>
10	<p>stuurt zijn/haar leer-, oefen- en werkproces bij in functie van de eigen ontwikkeling</p> <p><i>[BC 2.5 Leerlingen plannen een eigen efficiënt leer-, oefen- en werkproces dat afgestemd is op het eindresultaat]</i></p> <p><i>[BC 2.27 Leerlingen observeren en communiceren over het eigen leer- en creatieproces]</i></p> <div><div>toepassen</div><div></div><div></div><div>verbeelden</div></div>

Kerncompetentie 2: Creëren en (drang tot) innoveren (DE KUNSTENAAR)

De leerling komt tot kunstzinnige activiteiten en inzichten, gedreven door zijn/haar zintuiglijke waarnemingen en door de dingen die zij/hij verzint en maakt.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling ...

Pijler 2.1 – Waarnemen

11 heeft gericht aandacht voor muzikale expressiemogelijkheden

[BC 2.6 Leerlingen onderzoeken expressiemogelijkheden van de gekozen uitdrukkingsvorm en zien verbanden met andere uitdrukkingsvormen]

toepassen

waarnemen

12 ziet verbanden tussen muzikale expressiemogelijkheden en andere uitdrukkingsvormen

[BC 2.6 Leerlingen onderzoeken expressiemogelijkheden van de gekozen uitdrukkingsvorm en zien verbanden met andere uitdrukkingsvormen]

toepassen

waarnemen

Pijler 2.2 – Conceptualiseren en creëren

13 onderzoekt gericht muzikale expressiemogelijkheden

[BC 2.6 Leerlingen onderzoeken expressiemogelijkheden van de gekozen uitdrukkingsvorm en zien verbanden met andere uitdrukkingsvormen]

toepassen

verfijnen

conceptualiseren

14	beschrijft muzikale expressiemogelijkheden <i>[BC 2.6 Leerlingen onderzoeken expressiemogelijkheden van de gekozen uitdrukkingsvorm en zien verbanden met andere uitdrukkingsvormen]</i>	<div> <div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div> </div>
15	demonstreert verbanden tussen muzikale expressie en expressiemogelijkheden van andere artistieke domeinen <i>[BC 2.6 Leerlingen onderzoeken expressiemogelijkheden van de gekozen uitdrukkingsvorm en zien verbanden met andere uitdrukkingsvormen]</i>	<div> <div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div> </div>
16	verklankt gericht zijn indrukken, emoties, verbeelding, idee en ervaringen vanuit de eigen leef- en belevingswereld <i>[BC 2.7 Leerlingen gebruiken intuïtie, verbeelding, ervaringen, emoties en gedachten in artistieke uitingen]</i> <i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.11 Leerlingen gaan creatief en met durf om met muzikaal materiaal]</i>	<div> <div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div>verbeelden</div> </div>
17	toont muzikale creativiteit bij het uitvoeren van opdrachten <i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i> <i>[BC 2.11 Leerlingen gaan creatief en met durf om met muzikaal materiaal]</i>	<div> <div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div>reageren</div> <div>verbeelden</div> </div>

18	<p>neemt initiatief bij het uitvoeren van opdrachten</p> <p><i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i> <i>[BC 2.11 Leerlingen gaan creatief en met durf om met muzikaal materiaal]</i></p> <p>begrijpen reageren </p>
19	<p>experimenteert met bewerking en/of omvorming van bestaand muzikaal materiaal</p> <p><i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i> <i>[BC 2.11 Leerlingen gaan creatief en met durf om met muzikaal materiaal]</i></p> <p>toepassen conceptualiseren</p>
20	<p>bewerkt bewust en met durf bestaand muzikaal materiaal op creatieve wijze</p> <p><i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i> <i>[BC 2.11 Leerlingen gaan creatief en met durf om met muzikaal materiaal]</i></p> <p>begrijpen </p>
21	<p>toont gericht aandacht voor het onverwachte, het toevallige en het onbekende</p> <p><i>[BC 2.8 Leerlingen nemen initiatief in de confrontatie met het onverwachte, het toevallige, het onbekende]</i></p> <p>toepassen waarnemen</p>

22	<p>zet gericht muzikaal materiaal in om te spelen en te experimenteren met de mogelijkheden van het onverwachte, het toevallige en het onbekende</p> <p><i>[BC 2.8 Leerlingen nemen initiatief in de confrontatie met het onverwachte, het toevallige, het onbekende]</i> <i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i></p> <p>toepassen verfijnen waarden </p>
23	<p>ontdekt en beschrijft verschillende creatieve mogelijkheden</p> <p><i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i></p> <p>toepassen waarden </p>
24	<p>maakt artistieke keuzes in functie van de (eigen) mogelijkheden</p> <p><i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i></p> <p>toepassen waarden </p>
25	<p>past de gemaakte artistieke keuzes in functie van de (eigen) mogelijkheden toe</p> <p><i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar]</i> <i>[BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties]</i></p> <p>toepassen verfijnen waarden </p>

Kerncompetentie 3: Vakdeskundigheid inzetten (DE VAKMAN)

Vakdeskundigheid vereist van de leerling dat hij/zij basistechnieken en inzichten kan inzetten bij zijn kunstzinnige activiteiten. Dit betekent dat hij/zij o.a. actief is met zintuigelijk waarnemen, ervaren en beleven, memoriseren en herkennen, verzinnen, uitdrukken en maken ... en het omvormen hiervan tot kunstzinnige uitdrukkingsvormen.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling ...

Pijler 3.1 – Vakmanschap ontdekken en ontwikkelen

26	benoemt instrument- en/of zangtechnische vaardigheden <i>[BC 2.13 Leerlingen beheersen instrument- en/of zangtechnische vaardigheden en zetten ze in, zowel in eigen als in aangeleerd muzikaal materiaal]</i>	toepassen	verfijnen		verbeelden
27	ontwikkelt en beheerst instrument- en/of zangtechnische vaardigheden <i>[BC 2.13 Leerlingen beheersen instrument- en/of zangtechnische vaardigheden en zetten ze in, zowel in eigen als in aangeleerd muzikaal materiaal]</i>	toepassen	verfijnen		
28	zet instrument- en/of zangtechnische vaardigheden gericht in bij het musiceren <i>[BC 2.13 Leerlingen beheersen instrument- en/of zangtechnische vaardigheden en zetten ze in, zowel in eigen als in aangeleerd muzikaal materiaal]</i>	toepassen	verfijnen		verbeelden

29	<p>luistert gericht en neemt muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur) en muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank) waar in functie van het musiceren</p> <p><i>[BC 2.14 Leerlingen nemen waar, benoemen en hanteren met het oog op zingen en spelen: muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur), muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank)]</i></p>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div>waarnemen</div>
30	<p>benoemt muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur) en muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank)</p> <p><i>[BC 2.14 Leerlingen nemen waar, benoemen en hanteren met het oog op zingen en spelen: muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur), muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank)]</i></p>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div>conceptualiseren</div>
31	<p>zet gericht muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur) en muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank) in bij het musiceren</p> <p><i>[BC 2.14 Leerlingen nemen waar, benoemen en hanteren met het oog op zingen en spelen: muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur), muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank)]</i></p>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div>
32	<p>voert een relevant muziekrepertoire uit</p> <p><i>[BC 2.13 Leerlingen beheersen instrument- en/of zangtechnische vaardigheden en zetten ze in, zowel in eigen als in aangeleerd muzikaal materiaal]</i> <i>[BC 2.15 Leerlingen creëren gericht klanken met of zonder een notenbeeld]</i> <i>[BC 2.17 Leerlingen ontwikkelen, verklanken en onderhouden een relevant muziekrepertoire]</i></p>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div>verbeelden</div>

33	onderhoudt een relevant muziekrepertoire <i>[BC 2.17 Leerlingen ontwikkelen, verklanken en onderhouden een relevant muziekrepertoire]</i>	toepassen	verfijnen		verbeelden
34	bouwt een relevant muziekrepertoire verder uit en verfijnt het <i>[BC 2.17 Leerlingen ontwikkelen, verklanken en onderhouden een relevant muziekrepertoire]</i>	begrijpen	verfijnen		analyseren
35	luistert kritisch naar het eigen musiceren <i>[BC 2.16 Leerlingen luisteren kritisch naar het eigen musiceren]</i>	begrijpen	verfijnen		waarnemen
36	duidt hoe muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur) en muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank) bij het eigen musiceren ingezet worden <i>[BC 2.14 Leerlingen nemen waar, benoemen en hanteren met het oog op zingen en spelen: muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur), muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank)]</i> <i>[BC 2.16 Leerlingen luisteren kritisch naar het eigen musiceren]</i>	toepassen	verfijnen		conceptualiseren
37	stuurt het eigen musiceren bij op basis van zelfreflectie <i>[BC 2.16 Leerlingen luisteren kritisch naar het eigen musiceren]</i>	toepassen	verfijnen		

38	ontwikkelt een innerlijk voorstellingsvermogen <i>[BC 2.19 Leerlingen tonen een innerlijk voorstellingsvermogen]</i>	toepassen	verfijnen		
39	musiceert op basis van het innerlijk voorstellingsvermogen <i>[BC 2.19 Leerlingen tonen een innerlijk voorstellingsvermogen]</i>	toepassen	verfijnen		verbeelden
40	musiceert vanuit een notenbeeld ('klassieke' partituur of alternatief notenbeeld) <i>[BC 2.15. Leerlingen creëren gericht klanken met of zonder een notenbeeld]</i>	toepassen	verfijnen		verbeelden
41	zet klinkend resultaat om in een notenbeeld (eenvoudige 'klassieke' partituur of alternatief notenbeeld) <i>[BC 2.15. Leerlingen creëren gericht klanken met of zonder een notenbeeld]</i>	toepassen	verfijnen		verbeelden
Pijler 3.2 – Artistiek handelen en zijn					
42	brengt een artistiek proces op gang, onderhoudt het en rondt af <i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.12 Leerlingen brengen een artistiek proces op gang en onderhouden het en ronden af]</i>			waarderen	

43	<p>werkt nauwkeurig en verzorgt de artistieke afwerking</p> <p><i>[BC 2.18 Leerlingen werken nauwkeurig en streven naar artistieke kwaliteit]</i></p>			waarderen	
44	<p>zet, in functie van de creatie, courante en relevante muziekgerelateerde technologische media in</p> <p><i>[BC 2.20 Leerlingen hanteren muziekgerelateerde technologische media]</i></p>	onthouden			
45	<p>neemt regelmatig zelf het initiatief tot musiceren</p> <p><i>[BC 2.2 Leerlingen drukken zich authentiek uit in de uitdrukingsvorm]</i> <i>[BC 2.21 Leerlingen geven blijk van een noodzaak tot musiceren]</i></p>			waarderen	
46	<p>ontwikkelt en verfijnt het eigen referentiekader</p> <p><i>[BC 2.23 Leerlingen verbreden hun referentiekader binnen de gekozen uitdrukingsvorm]</i></p>			waarderen	conceptualiseren
47	<p>plaatst het eigen musiceren binnen het eigen referentiekader</p> <p><i>[BC 2.23 Leerlingen verbreden hun referentiekader binnen de gekozen uitdrukingsvorm]</i></p>			waarderen	conceptualiseren

Pijler 3.3 – Veilig handelen	
48	gaat doelmatig om met lichaam en materiaal van zichzelf en de andere <i>[BC 2.22 Leerlingen gaan doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, materiaal en materieel]</i> <div><div>toepassen</div><div>combineren</div><div></div><div></div></div>
49	werkt duurzaam en veilig voor zichzelf en de andere <i>[BC 2.22 Leerlingen gaan doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, materiaal en materieel]</i> <div><div>toepassen</div><div>combineren</div><div></div><div></div></div>
50	heeft aandacht voor een ergonomische lichaamshouding <i>[BC 2.22 Leerlingen gaan doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, materiaal en materieel]</i> <div><div>toepassen</div><div>combineren</div><div></div><div></div></div>

Kerncompetentie 4: Onderzoeken (DE ONDERZOEKER)

De leerling ontwikkelt een onderzoekende houding in zijn/haar omgang met kunstzinnige uitdrukkingsvormen en -activiteiten. De onderzoekende houding vertrekt o.a. vanuit de eigen leef- en belevingsomgeving en heeft te maken met een op verkennende wijze te ontleden, benoemen en bespreken.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling ...

Pijler 4.1 – Verkennen, observeren en reflecteren

51	<p>exploreert via diverse media en bronnen muzikale en andere uitdrukkingsvormen</p> <p><i>[BC 2.24 Leerlingen exploreren en experimenteren met de eigen en andere uitdrukkingsvormen]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div>conceptualiseren</div> </div>
52	<p>onderzoekt en experimenteert met de mogelijkheden van muzikale en andere uitdrukkingsvormen</p> <p><i>[BC 2.6 Leerlingen onderzoeken expressiemogelijkheden van de gekozen uitdrukkingsvorm en zien verbanden met andere uitdrukkingsvormen]</i> <i>[BC 2.24 Leerlingen exploreren en experimenteren met de eigen en andere uitdrukkingsvormen]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div>conceptualiseren</div> </div>
53	<p>reflecteert over het eigen leer- en creatieproces</p> <p><i>[BC 2.27 Leerlingen observeren en communiceren over het eigen leer- en creatieproces]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div></div> </div>

54	<p>kan de evolutie in het eigen leer- en creatieproces correct helder beschrijven</p> <p><i>[BC 2.27 Leerlingen observeren en communiceren over het eigen leer- en creatieproces]</i></p> <p>toepassen oefenen conceptualiseren</p>
55	<p>luistert gericht naar het musiceren van anderen</p> <p><i>[BC 2.28 Leerlingen observeren de muzikale uitingen van anderen en leren eruit]</i></p> <p>begrijpen oefenen waarnemen</p>
56	<p>beschrijft hoe anderen omgaan met muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte en kleur) en muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank) tijdens het musiceren</p> <p><i>[BC 2.28 Leerlingen observeren de muzikale uitingen van anderen en leren eruit]</i> <i>[BC 2.29 Leerlingen beschrijven het gebruik en effect van de eigen uitdrukkingvorm in de eigen leefwereld]</i></p> <p>begrijpen oefenen conceptualiseren</p>
57	<p>geeft aan wat hij/zij leert uit het observeren van anderen en hoe hij/zij het toepast in het eigen musiceren</p> <p><i>[BC 2.28 Leerlingen observeren de muzikale uitingen van anderen en leren eruit]</i> <i>[BC 2.29 Leerlingen beschrijven het gebruik en effect van de eigen uitdrukkingvorm in de eigen leefwereld]</i></p> <p>onthouden imiteren conceptualiseren</p>
58	<p>analyseert eenvoudig muzikaal materiaal op basis van inzicht in ritmische en melodische structuren en vormen</p> <p><i>[BC 2.25 Leerlingen analyseren eenvoudig muzikaal materiaal op basis van inzicht in ritmische en melodische structuren en vormen]</i></p> <p>begrijpen oefenen conceptualiseren</p>

Pijler 4.2 – Contextualiseren	
59	<p>onderzoekt en beschrijft gebruik en voorkomen van muzikale uitdrukkingvormen binnen de eigen leefwereld</p> <p><i>[BC 2.29 Leerlingen beschrijven het gebruik en effect vande eigen uitdrukkingvorm in de eigen leefwereld]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div>conceptualiseren</div> </div>
60	<p>beschrijft het effect van muzikale uitdrukkingvormen binnen de eigen leefwereld</p> <p><i>[BC 2.29 Leerlingen beschrijven het gebruik en effect vande eigen uitdrukkingvorm in de eigen leefwereld]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div>conceptualiseren</div> </div>
61	<p>toont actief interesse voor het muziek- en ruime culturele leven</p> <p><i>[BC 2.29 Leerlingen beschrijven het gebruik en effect van de eigen uitdrukkingvorm in de eigen leefwereld]</i> <i>[BC 2.30 Leerlingen exploreren het culturele leven]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div>waarnemen</div> </div>
62	<p>neemt deel aan het muziek- en ruime culturele leven</p> <p><i>[BC 2.30 Leerlingen exploreren het culturele leven]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div>waarnemen</div> </div>
63	<p>verzamelt bronnen en informatie over componisten, stijlen en genres</p> <p><i>[BC 2.33 Leerlingen verzamelen inspirerende bronnen vanuit kunst- en cultuurhistorisch inzicht]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div></div> <div></div> <div>waarnemen</div> </div>

64	verzamelt gericht bronnen over kunst en cultuur <i>[BC 2.33 Leerlingen verzamelen inspirerende bronnen vanuit kunst- en cultuurhistorisch inzicht]</i>	
65	laat zich inspireren door bronnen over kunst en cultuur <i>[BC 2.30 Leerlingen exploreren het culturele leven]</i> <i>[BC 2.33 Leerlingen verzamelen inspirerende bronnen vanuit kunst- en cultuurhistorisch inzicht]</i>	
66	ontwikkelt een kunst- en cultuurhistorisch kader <i>[BC 2.30 Leerlingen exploreren het culturele leven]</i> <i>[BC 2.32 Leerlingen verwerven kunst- en cultuurhistorisch inzicht vanuit de eigen uitdrukkingvorm]</i> <i>[BC 2.33 Leerlingen verzamelen inspirerende bronnen vanuit kunst- en cultuurhistorisch inzicht]</i>	
67	onderscheidt componisten, stijlen en genres <i>[BC 2.26 Leerlingen hebben aandacht voor muzikale genres, stijlen, componisten en muziekgeschiedkundige elementen]</i> <i>[BC 2.32 Leerlingen verwerven kunst- en cultuurhistorisch inzicht vanuit de eigen uitdrukkingvorm]</i>	

68	<p>situeert componisten, stijlen en genres binnen een kunst- en cultuurhistorisch kader</p> <p><i>[BC 2.26 Leerlingen hebben aandacht voor muzikale genres, stijlen, componisten en muziekgeschiedkundige elementen]</i> <i>[BC 2.32 verwerven kunst- en cultuurhistorisch inzicht vanuit de eigen uitdrukkingsvorm]</i></p> <div> <div data-bbox="967 354 1225 422">begrijpen</div> <div data-bbox="1238 354 1496 422">oefenen</div> <div data-bbox="1509 354 1767 422"></div> <div data-bbox="1780 354 2038 422">conceptualiseren</div> </div>
69	<p>beargumenteert de eigen voorkeuren aangaande kunst en cultuur</p> <p><i>[BC 2.31 Leerlingen gaan onbevangen om met kunst- en cultuuruitingen en beschrijven eigen vooroordelen en voorkeuren]</i></p> <div> <div data-bbox="967 574 1225 643">begrijpen</div> <div data-bbox="1238 574 1496 643">oefenen</div> <div data-bbox="1509 574 1767 643"></div> <div data-bbox="1780 574 2038 643">↻</div> </div>
70	<p>toont openheid van geest in het omgaan met verschillende uitingen van kunst en cultuur</p> <p><i>[BC 2.30 Leerlingen exploreren het culturele leven]</i> <i>[BC 2.31 Leerlingen gaan onbevangen om met kunst- en cultuuruitingen en beschrijven eigen vooroordelen en voorkeuren]</i></p> <div> <div data-bbox="967 829 1225 898"></div> <div data-bbox="1238 829 1496 898"></div> <div data-bbox="1509 829 1767 898">waarderen</div> <div data-bbox="1780 829 2038 898"></div> </div>

Kerncompetentie 5: Relaties bouwen en samenwerken (DE SAMENSPELER)

De leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van het gemeenschappelijk artistiek doel of project.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling ...

Pijler 5.1 – Interageren

71	<p>neemt gericht impulsen van anderen waar tijdens het samenspel</p> <p><i>[BC 2.35 Leerlingen reageren op impulsen van anderen]</i> <i>[BC 2.36 Leerlingen gaan in interactie met de ander en werken constructief en doelgericht samen]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div>waarnemen</div> </div>
72	<p>deelt ervaringen, ideeën en suggesties met de anderen en gaat de dialoog aan</p> <p><i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.36 Leerlingen gaan in interactie met de ander en werken constructief en doelgericht samen]</i></p> <div> <div></div> <div></div> <div>waarderen</div> <div></div> </div>
73	<p>levert constructief en doelgericht een inbreng aan het samenspel</p> <p><i>[BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours]</i> <i>[BC 2.34 Leerlingen musiceren constructief en doelgericht samen]</i> <i>[BC 2.35 Leerlingen reageren op impulsen van anderen]</i> <i>[BC 2.36 Leerlingen gaan in interactie met de ander en werken constructief en doelgericht samen]</i></p> <div> <div></div> <div></div> <div>waarderen</div> <div></div> </div>

74	<p>geeft de anderen de ruimte om zichzelf te kunnen zijn</p> <p><i>[BC 2.37 Leerlingen tonen respect en belangstelling voor de andere en zijn werk]</i></p> <div> <div></div> <div></div> <div>waarderen</div> <div></div> </div>
75	<p>toont respect en belangstelling voor voorkeuren, ideeën en het werk van anderen</p> <p><i>[BC 2.37 Leerlingen tonen respect en belangstelling voor de andere en zijn werk]</i></p> <div> <div></div> <div></div> <div>waarderen</div> <div></div> </div>
76	<p>aanvaardt feedback</p> <p><i>[BC 2.38 Leerlingen gaan constructief om met feedback]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div> </div>
77	<p>verbetert het eigen handelen op basis van ontvangen feedback</p> <p><i>[BC 2.38 Leerlingen gaan constructief om met feedback]</i></p> <div> <div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div> </div>
78	<p>geeft constructief en respectvol feedback</p> <p><i>[BC 2.38 Leerlingen gaan constructief om met feedback]</i></p> <div> <div>begrijpen</div> <div>oefenen</div> <div></div> <div></div> </div>
Pijler 5.2 Coördineren en begeleiden	
[niet van toepassing]	

Kerncompetentie 6: Presenteren (DE PERFORMER)

De leerling presenteert zijn/haar creatie/realisatie aan medeleerlingen, leraren, ouders, ander publiek.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling ...

Pijler 6.1 Vertolken en verspreiden

79	bereidt zich fysiek en mentaal voor op toonmomenten <i>[BC 2.39 Leerlingen presenteren eigen creaties en/of interpretaties]</i>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div>
80	beheerst podiumvaardigheden en past ze toe <i>[BC 2.39 Leerlingen presenteren eigen creaties en/of interpretaties]</i>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div>
81	gaat op gepaste wijze om met publieksreacties <i>[BC 2.40 Leerlingen communiceren over eigen creaties en/of interpretaties: hanteren feedback en gaan in dialoog met een publiek]</i>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div>
82	informeert het publiek over proces en product <i>[BC 2.40 Leerlingen communiceren over eigen creaties en/of interpretaties: hanteren feedback en gaan in dialoog met een publiek]</i>	<div>toepassen</div> <div>verfijnen</div> <div></div> <div></div>

7. Minimale materiële vereisten¹⁰

Ruimte/lokaal

- een lokaal dat aangepast is aan het vak, de groepsgrootte en de samenstelling van de groep (leeftijd, motorische noden, bespeelde instrumenten);
- voldoende ruim, goed verlucht, verlicht en verwarmd;
- akoestisch aangepast en afwezigheid van externe geluidshinder;
- tafels en stoelen in functie van de groepsgrootte;
- opbergmogelijkheden (partituren, instrumentarium, didactisch materiaal ...);
- beschikbare concertruimte of mogelijkheid een kleine podiumruimte in het lokaal te voorzien.

Didactische uitrusting

Standaard voor alle opties/studierichtingen¹¹

- muzieklessenaars (in voldoende aantallen om alle leerlingen actief bij de les te kunnen betrekken);
- kwalitatieve instrumenten en materiaal (in voldoende aantallen om alle leerlingen actief bij de les te kunnen betrekken);
- begeleidingsinstrument(en) voor de leraar voor vakken waar een instrumentale of ritmische ondersteuning noodzakelijk is;
- hedendaags ict-, audio, video- en multimediamateriaal;
- performante internettoegang.

Specifiek voor de studierichting creërend muzikant

- computer(s) met performante opname- en muzieknotatiesoftware (optioneel, sterk aanbevolen);
- kwalitatieve opname-apparatuur (optioneel, sterk aanbevolen);
- kwalitatieve hoofdtelefoon(s) (optioneel, sterk aanbevolen).

Specifiek voor de studierichting DJ

- DJ-console met minstens twee verschillende afspeelunits met USB-aansluiting voor USB-stick en/of laptop waarbij de mixer EQ-controle per kanaal heeft
- hoofdtelefoon(s) met DJ-functionaliteit
- computer/laptop met performante audio-software (opnemen, afspelen en manipuleren van klank)
- kwalitatieve geluidsversterking en speakers;
- twee platenspelers (optioneel);
- twee DJ-multiplayers (optioneel);
- mengtafel (optioneel).

---

¹⁰ Inzake veiligheid is de volgende wetgeving van toepassing: Codex, ARAB, AREI, Vlare. Deze wetgeving bevat de technische voorschriften die in acht moeten genomen worden m.b.t. (1) de uitrusting en inrichting van lokalen en (2) de aankoop en het gebruik van toestellen, materiaal en materieel.

Zij schrijft voor dat: (1) duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn; (2) alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen; (3) de collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden en (4) de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

¹¹ Leerlingen zorgen zelf voor klein materiaal dat bij hun instrument of discipline hoort: voetsteun, kabels ...

Aanvullend didactisch materiaal in functie van de aangeboden opties/studierichtingen/vakken

- ritme-instrumenten, Orff- en/of ander didactisch instrumentarium;
- spiegel;
- bord, beamer, presentatiemogelijkheden;
- geactualiseerde naslagwerken (bibliotheek met vakliteratuur of online);
- muziekbibliotheek;
- *public address*-installatie voor vakken waarbij geluidsversterking of technische ondersteuning noodzakelijk is.

8. Bijlage: concordantietabel

<i>BASISCOMPETENTIES</i>		<i>LPD</i>
Individuele gedrevenheid tonen		
	BC 2.1 Leerlingen breiden de eigen waarnemings-, belevings- en verbeeldingswereld uit met het oog op de ontwikkeling van een eigen artistieke persoonlijkheid	1, 2
	BC 2.2 Leerlingen drukken zich authentiek uit in de uitdrukingsvorm	3, 4, 45
	BC 2.3 Leerlingen tonen vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours	5, 6, 7, 8, 18, 24, 25, 42, 72, 73
	BC 2.4 Leerlingen stellen zich ambitieuze, maar realistische doelen die verband houden met persoonlijke voorkeur	7, 8
	BC 2.5 Leerlingen plannen een eigen efficiënt leer-, oefen- en werkproces dat afgestemd is op het eindresultaat	9, 10
Creëren en (drang tot) innoveren		
	BC 2.6 Leerlingen onderzoeken expressiemogelijkheden van de gekozen uitdrukingsvorm en zien verbanden met andere uitdrukingsvormen	11, 12, 13, 14, 15, 52
	BC 2.7 Leerlingen gebruiken intuïtie, verbeelding, ervaringen, emoties en gedachten in artistieke uitingen	16
	BC 2.8 Leerlingen nemen initiatief in de confrontatie met het onverwachte, het toevallige, het onbekende	21, 22
	BC 2.9 Leerlingen zien verschillende mogelijkheden, maken artistieke keuzes en handelen ernaar	16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25
	BC 2.10 Leerlingen tonen creativiteit en nemen initiatief binnen opdrachten en creaties/realisaties	17, 18, 19, 20, 22, 24, 25
	BC 2.11 Leerlingen gaan creatief en met durf om met muzikaal materiaal	16, 17, 18, 19, 20
Vakdeskundigheid inzetten		
	BC 2.12 Leerlingen brengen een artistiek proces op gang en onderhouden het en ronden af	42
	BC 2.13 Leerlingen beheersen instrument- en/of zangtechnische vaardigheden en zetten ze in, zowel in eigen als in aangeleerd muzikaal materiaal	26, 27, 28, 32
	BC 2.14 Leerlingen nemen waar, benoemen en hanteren met het oog op zingen en spelen: muzikale parameters (hoogte, duur, sterkte, kleur), muzikale componenten (melodie, tonaliteit, metrum, ritme, dynamiek, tempo, vorm en samenklank)	29, 30, 31, 36
	BC 2.15 Leerlingen creëren gericht klanken met of zonder een notenbeeld	32, 40, 41
	BC 2.16 Leerlingen luisteren kritisch naar het eigen musiceren	35, 36, 37
	BC 2.17 Leerlingen ontwikkelen, verklanken en onderhouden een relevant muziekrepertoire	32, 33, 34

	BC 2.18 Leerlingen werken nauwkeurig en streven naar artistieke kwaliteit	43
	BC 2.19 Leerlingen tonen een innerlijk voorstellingsvermogen	38, 39
	BC 2.20 Leerlingen hanteren muziekgerelateerde technologische media	44
	BC 2.21 Leerlingen geven blijk van een noodzaak tot musiceren	45
	BC 2.22 Leerlingen gaan doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, materiaal en materieel	48, 49, 50
	BC 2.23 Leerlingen verbreden hun referentiekader binnen de gekozen uitdrukingsvorm	46, 47
Onderzoeken		
	BC 2.24 Leerlingen exploreren en experimenteren met de eigen en andere uitdrukingsvormen	51, 52
	BC 2.25 Leerlingen analyseren eenvoudig muzikaal materiaal op basis van inzicht in ritmische en melodische structuren en vormen	58
	BC 2.26 Leerlingen hebben aandacht voor muzikale genres, stijlen, componisten en muziekgeschiedkundige elementen	67, 68
	BC 2.27 Leerlingen observeren en communiceren over het eigen leer- en creatieproces	10, 53, 54
	BC 2.28 Leerlingen observeren de muzikale uitingen van anderen en leren eruit	55, 56, 57
	BC 2.29 Leerlingen beschrijven het gebruik en effect van de eigen uitdrukingsvorm in de eigen leefwereld	56, 57, 59, 60, 61
	BC 2.30 Leerlingen exploreren het culturele leven	61, 62, 65, 66, 70
	BC 2.31 Leerlingen gaan onbevangen om met kunst- en cultuuruitingen en beschrijven eigen vooroordelen en voorkeuren	69, 70
	BC 2.32 Leerlingen verwerven kunst- en cultuurhistorisch inzicht vanuit de eigen uitdrukingsvorm	66, 67, 68
	BC 2.33 Leerlingen verzamelen inspirerende bronnen vanuit kunst- en cultuurhistorisch inzicht	63, 64, 65, 66
Relaties bouwen en samenwerken		
	BC 2.34 Leerlingen musiceren constructief en doelgericht samen	73
	BC 2.35 Leerlingen reageren op impulsen van anderen	71, 73
	BC 2.36 Leerlingen gaan in interactie met de ander en werken constructief en doelgericht samen	71, 72, 73
	BC 2.37 Leerlingen tonen respect en belangstelling voor de andere en zijn werk	74, 75
	BC 2.38 Leerlingen gaan constructief om met feedback	76, 77, 78
Presenteren		
	BC 2.39 Leerlingen presenteren eigen creaties en/of interpretaties	79, 80
	BC 2.40 Leerlingen communiceren over eigen creaties en/of interpretaties: hanteren feedback en gaan in dialoog met een publiek	81, 82